

УДК 331.556.4

Олійник О.О.¹

¹ доц. Національного університету водного господарства та природокористування

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ФОРМУВАННІ УМОВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ

Інтелектуальна міграція є одним із ключових явищ сучасного глобалізованого світу, що суттєво впливає на економічний розвиток, конкурентоспроможність країн та їхню інноваційну спроможність. Переміщення висококваліфікованих працівників, науковців і студентів відбувається не лише під впливом соціально-економічних факторів, а й у результаті дії комплексних нормативно-правових механізмів, які визначають умови доступу до ринку праці, освітніх програм, наукових грантів та соціального забезпечення. Саме правове регулювання створює формальні рамки, які або сприяють привабливості певної країни для висококваліфікованих фахівців, або навпаки – стимулюють «відтік мізків».

Європейський Союз послідовно формує власну нормативно-правову базу, яка визначає умови для інтелектуальної міграції та забезпечує привабливість країн для висококваліфікованих працівників з-за кордону. Базовим принципом залишається свобода пересування працівників, закріплена у статті 45 Договору про функціонування ЄС та деталізована у Директиві 2004/38/ЄС [1]. Норма про свободу пересування фактично виступає фундаментом єдиної системи зайнятості в ЄС, в межах якої відбувається консолідація ринку праці та формування спільного середовища для професійного і наукового зростання.

Для залучення висококваліфікованих фахівців з-за меж ЄС Європейський парламент і Рада ЄС запровадили спеціальний правовий механізм – «Блакитну карту ЄС». Вперше вона була закріплена Директивою 2009/50/ЄС від 25 травня 2009 року [2], яка мала на меті гармонізувати умови в'їзду та перебування громадян третіх країн, котрі володіють рідкісними або затребуваними професійними навичками. Основна логіка цього інструменту полягала у створенні привабливих і конкурентних умов працевлаштування для іноземних спеціалістів порівняно з іншими глобальними центрами тяжіння талантів, зокрема США та Канадою. У 2021 році положення були істотно оновлені Директивою 2021/1883 [3], яка знизила поріг мінімальної заробітної плати для претендентів, розширила перелік професій, на які поширюється спрощений порядок працевлаштування, а також надала більшу гнучкість у зміні роботодавця та визнанні кваліфікацій. Це дозволило посилити привабливість ЄС у глобальній конкурентній боротьбі за висококваліфікованих працівників та наблизило політику ЄС до реалій

сучасного ринку праці.

Важливим доповненням до системи «Блакитної карти» стала Директива 2016/801, ухвалена 11 травня 2016 року [4]. Вона визначає умови в'їзду, перебування та правовий статус дослідників, студентів, стажерів, волонтерів і учасників програм обміну з третіх країн. Ключова ідея цієї Директиви полягає у спрощенні та уніфікації правил доступу до освітнього та наукового простору ЄС, що сприяє розвитку академічної мобільності та формуванню «Європи знань». Документ гарантує право дослідникам і студентам на певний період залишатися в країні після завершення навчання чи наукового проєкту для пошуку роботи або започаткування підприємницької діяльності, чим фактично стимулює перетворення освітньої та наукової міграції у довгострокове залучення талантів.

Таким чином, нормативно-правова архітектура ЄС у сфері інтелектуальної міграції відзначається комплексністю та багаторівневістю: від загальних свобод внутрішнього ринку до спеціалізованих директив і програм, які стимулюють освітню та наукову мобільність. В результаті ЄС виступає одним із найпривабливіших регіонів для висококваліфікованих працівників та дослідників, поєднуючи правове регулювання з фінансовими та інституційними механізмами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States amending Regulation (EEC) No 1612/68 and repealing Directives 64/221/EEC, 68/360/EEC, 72/194/EEC, 73/148/EEC, 75/34/EEC, 75/35/EEC, 90/364/EEC, 90/365/EEC and 93/96/EEC (Text with EEA relevance). *European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32004L0038>
2. Council Directive 2009/50/EC of 25 May 2009 on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of highly qualified employment. *European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009L0050>
3. Directive (EU) 2021/1883 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2021 on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purpose of highly qualified employment, and repealing Council Directive 2009/50/EC. *European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021L1883>
4. Directive (EU) 2016/801 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of research, studies, training, voluntary service, pupil exchange schemes or educational projects and au pairing (recast). *European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016L0801>